

"Tuves fiskedammar" och "Staffamöllan" (Härnsnäsdamarna)

I min ungdom och uppväxt i Härnsnäs var det kort och gott Tuves fiskedammar och bakgrunden till detta skall vi nu reda ut.

Platsen är ett skogsområde på Söderåsen som ägdes av en lantbrukare i Härnsnäs by som hette Per Tuveesson med hustrun Hilda. Tidigare ägare var Hildas föräldrar. När sedan deras son Ernst född den 18 juli 1882 och hans hustru Ida blev ägare, blev det Ernst som förverkliga faderns påbörjade planer på att förvandla arean som bestod av kärrmark till fiskdammar. Det var ett omfattande arbete med tanke på dåtidens redskap. Det var till att gräva för hand och bortforsla jord och gyttja med häst och vagn. Tyvärr blev Ernst endast 36 år gammal och dog 1918, med arbetet nästan klart. Gården arrenderades ut till olika brukare, bl.a. till Gunnar Sjöberg under vars tid en brand uppstod på gården. Han blev sedermera känd för sin brutala handling, att mörda fröken Alfrida Petersson i Röstånga.

1942 var Ernst och Idas son Tuve beredd att överta gården och han kom att vårda fiskedammarna ömt och varsamt.

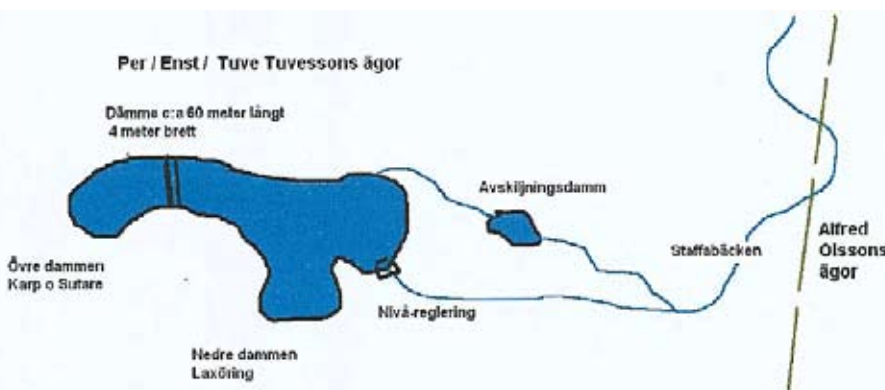
frös och vid våren kunde det ligga hundratals döda fiskar utmed stränderna.

Vattenavrinningen reglerades genom en s.k. trätrumma med träluckor som kunde tagas bort och sättas i, och på så sätt reglerade man vattennivån. Bäckens från denna rann västerut och sammanflöt med bäcken från den lilla avskiljningsdammen, därefter rann bäcken på Tuves ägor tills man på konstgjord väg lät den rinna in på Alfred Olssons ägor vid den s.k. nyodlingen där det gick mycket betesdjur och som på detta sätt fick en fin vattentillgång.

Därefter rann den på Tuves ägor genom en ravin och in på Alfred Engdahls ägor.

Denna ravin, gav i början av 1800-talet en man idéen att bygga en vattenkvarn. I och med att platsen var ypperlig för att dämna upp en perfekt kvarndamm i. Denne man kallades enligt min farfarsfar Per Svensson för Staffan, troligen därför att

han vaktade hästar på Ugglaröds ägor. Nu blev det naturligt att bäcken från fiskedammarna kom att kallas Staffabäcken. Detta namn hade den fram till landsvägen Röstånga-Skärålid, nuvarande 108:an. När den passerade här fick den namnet Hästbäck, givetvis för att den på sin väg till Lilla Bäljaneå vid Forestad, gav vatten åt hästar på bete. Nu kom den på sin väg att genom Lilla Bäljaneå också få kontakt med Rönneå och därmed Skälderviken och laxöring.

Det var två olika dammar åtskilda genom en bred jordvall och ett hundratal meter västerut var det en avskiljningsdamm, även den tidigare ett litet kärr.

På vintern var det ett populärt ställe för oss ungdomar att åka skridsko på under 1940-talet, djupet var ju inte avskräckande, bara någon meter. Jag minns vid tillfälle under de mycket stränga vintrarna vid denna tid att det var inte ovanligt att särskilt den övre dammen botten-

Staffamöllan

Genom Per Svensson, min farfarsfar, och hans små anteckningar, där han omtalade att han hjälpte Staffan med olika saker, bl.a. halmtäckte han taket på kvarnen.

Vid ett tillfälle kom Birgitta och Eric Lilius och jag att samtala om kvarnen, som egentligen ett fåtal personer känner till.

Vi begav oss upp i skogen och till det lilla som finns kvar att beskåda. Med ledtråd av ruinen gjorde Eric en perfekt teckning över hur kvarnen troligen såg ut på 1800-talet.

Och här en mycket gammal karta

Här har vi hela poängen med Fiskedammarna för nu tog laxöring tillvara möjligheten att hela vägen och med hjälp av en laxtrappa kom in i den större dammen. I den övre dammen odlades karp och sutare. Fisket var omfattande och försåg hela Härsnäs by med fisk. Många kvällar gick jag i Staffabäcken och fångade laxöring med händerna när dom stod stilla vid en stor sten, detta med Tuves tillåtelse, denna sattes på prov vid ett tillfälle. På en plats i skogen fanns en liten odlingsdamm c:a 5 x 5 meter, och i denna fanns karp på tillväxt. Vid ett olyckligt tilltag fångade jag några sådana och bar hem till mor som middagsmat. När Far kom hem på kvällen fick sanningen komma fram, resultatet blev att jag måste gå hem till Tuve, bekänna och be om ursäkt, samt att gå med på att vid höstens potatisplockning få avdrag på lönen med en halv dag, därmed var hela historien glömd.

Vägen från Härsnäs upp till Söderåsen går förbi platsen och i en brant backe kallad "Brösare-liden" och här från denna gick en liten väg in till en tomt invid kvarnen. Där hade en kvinna kallad "Mor Brösa" en liten tvättinrättning. Hennes förhållande till Staffan hade Per lite otydliga anteckningar om, men de kunde vara ett par.

Min far räddade en kvarleva av kvarnen genom en kvarnsten som jag har kvar, denna kan också Per ha varit med att knackat på.

För övrigt kan jag inte förlika mej med att urgamla namn på platser och bäckar som orsbe-folkningen en gång gett dem, måste ersättas med modernare. I och med Nationalparkens bildande och nya kartor ritas är det just detta som hänt. Men på Generalstabens kartor från år 1945, hette det i varje fall Fiskdammar!

Leif Persson

